

En rapport om biståndsoptionen i Sverige

Opinion –02

Inledning	5
Biståndsviljan	5
Inställningen till samarbetet med Östeuropa	7
Bilden av fattiga länder och fattiga människor.....	7
Intresse och engagemang	8
Tilltro till biståndets möjligheter att bidra till utveckling	9
Förtroende för dagens svenska bistånd	10
Vart ska biståndet gå?	10
Inställning till de internationella målen för fattigdomsbekämpning	11

Inledning

Ända sedan 1975 har SCB på Sidas uppdrag undersökt svenskarnas attityder till internationellt utvecklingssamarbete, eller bistånd som det också kallas. Den senaste mätningen gjordes i slutet av år 2002 och omfattar fler frågor än SCB:s tidigare undersökningar.

Genom undersökningen går det att dra slutsatser om följande områden:

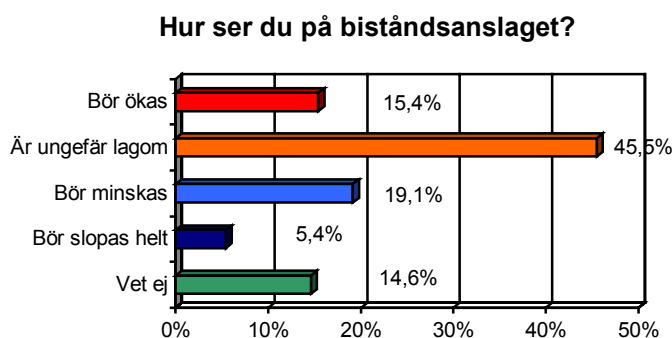
- Inställningen till biståndsanslaget och andra aspekter av det som brukar kallas ”biståndsvilja”
- Inställningen till det svenska samarbetet med Östeuropa.
- Svenskarnas bild av levnadsvillkoren i fattiga länder.
- Intresse och engagemang för utvecklingsfrågor.
- Engagemang och stöd för frivilliga biståndsinsatser.
- Tilltro till biståndets möjligheter att bidra till utveckling
- Förtroende för dagens svenska bistånd.
- Uppfattningar om vilka biståndsområden och världsdelar som det svenska biståndet bör prioritera.
- Kännedom om inriktningen på det svenska biståndet.

Biståndsviljan

Den senaste undersökningen visar att de som vill minska eller helt slopa biståndsanslaget blir allt färre och nu utgör en knapp fjärdedel av de svarande. Samtidigt är det drygt 60% som vill bibehålla eller öka storleken på biståndsanslaget.¹ (Se diagram.)

Liksom tidigare år är kvinnor mer positiva än män. Utbildning spelar också en roll – ju längre utbildning, desto mer positiv inställning till bistånd.

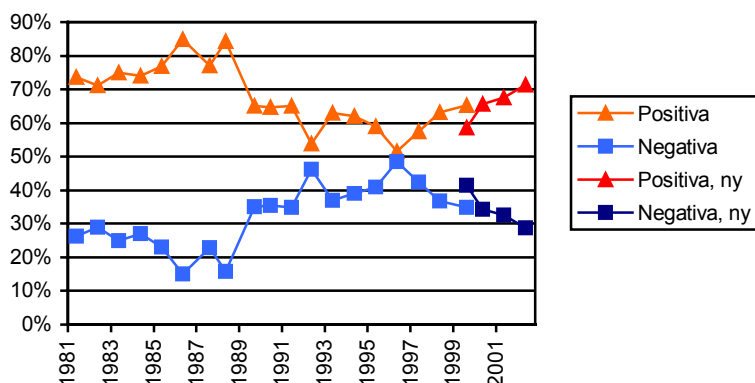
Attityderna varierar också mellan olika åldersgrupper. Ungdomar är mer positiva än äldre, men här har stora förändringar skett de senaste åren: En jämförelse med den undersökning som gjordes under våren 2000, den första med nuvarande insamlingsmetod, visar på dramatiska förändringar bland de äldre, det vill säga de i åldrarna 55-74 år. För knappt tre år sedan var det ungefär 55 procent i den gruppen som var positiva till biståndsanslagets storlek. I den senaste undersökningen i november 2002 var samma siffra 67 procent! (För jämförbarhetens skull redovisas här siffror utan ”ej svar” och ”vet ej”).

¹ Frågan som ställdes i undersökningen löd: ”Svenska staten ger stöd åt de fattiga länderna, dvs. internationellt bistånd. Riksdagen har beslutat att det svenska biståndet ska vara 0,74 procent av vårt lands samlade inkomster (bruttonationalinkomsten) vilket i år innebär 16,5 miljarder kronor till bistånd. Det blir drygt 1800 kronor per svensk invånare. Hur ser du på ovan nämnda biståndsanslag?”

Under samma period har den yngsta gruppen, 18-34 år, gått från 61 till 71 procent, alltså en anmärkningsvärt stor ökning även det.

Inställning till biståndsanslaget 1981-2002

Diagrammet här intill visar hur attityderna växlat de senaste decennierna. SCB bytte insamlingsmetod 1999. I början av år 2000 gjordes en överbryggande mätning. Därför presenteras två serier för positiva respektive negativa.

Samtliga de senaste sex mätningarna visar på ett allt större gap mellan positiva och negativa.

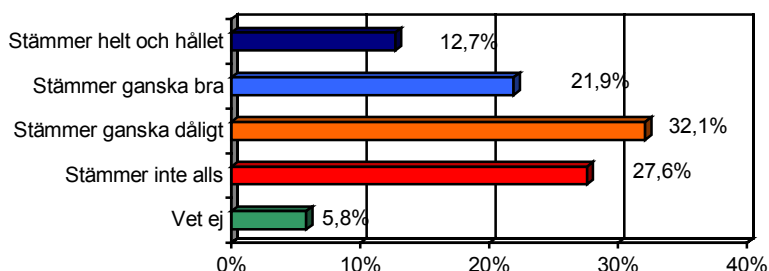
va. Opinionen har gått från ett läge 1995 då de positiva och de negativa var i stort sett lika många till ett läge där de positiva är mer än dubbelt så många som de negativa.

En förklaring till denna utveckling är sannolikt att ekonomin blev bättre under andra hälften av 90-talet. Jämförelser visar att biståndsoptionen både i Sverige och andra länder ofta följer samma trend som människors förväntningar på den egna ekonomin. Intressant är dock att inställningen till biståndsanslaget har fortsatt att bli mer generös, trots att de ekonomiska utsikterna under de senaste två åren snarast har blivit mörkare.

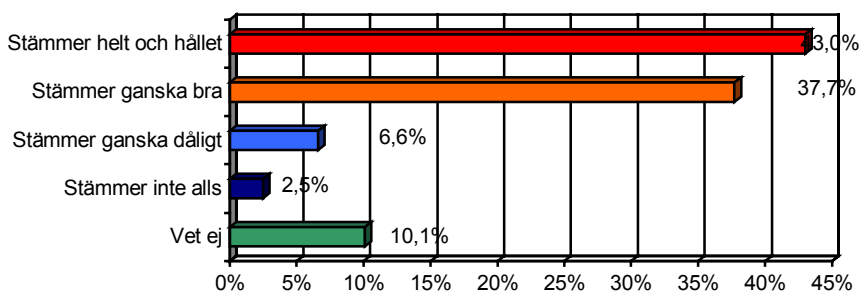
SCB-undersökningen innehåller också några andra frågor som speglar "biståndsviljan", utan direkt koppling till biståndsanslaget. De två exemplen här intill visar att frågans formulering har stor betydelse för resultatet. Ungefär 20 procent av de svarande tycker, i och för sig, att det är mer eller mindre viktigt att Sverige bidrar till utveckling i fattiga länder, men anser samtidigt att vi i Sverige först ska lösa våra egna problem.

Därför är det inte möjligt att ge något exakt mått på hur stor andel av svenskarna som är positiv till bistånd. Däremot kan man med fog säga att det, oavsett hur frågan är ställd, är fler som är positiva än negativa. Oavsett fråga är också kvinnor mer positiva än män och högutbildade mer positiva än lågutbildade.

Sverige har nog med egna problem som borde lösas först, sedan kan vi börja tänka på andra länder

Jag tycker att det är viktigt att Sverige bidrar till utveckling i de fattiga länderna

Inställningen till samarbetet med Östeuropa

Inställningen till Sidas utvecklingssamarbetet med länderna i det forna Sovjetunionen och Ju-

goslavien är i huvudsak positiv. De som vill att detta samarbete ska bibehållas eller ökas är mer än dubbelt så många som de som önskar ett minskat eller helt slopat östsamarbete.

Även i detta fall är kvinnor mer positivt inställda än män. Högutbildade och yngre är också något mer positiva än övriga.

En jämförelse med frågan om inställningen till biståndsanslaget visar att det mycket sällan finns någon motsättning mellan inställningarna till de två områdena för utvecklings-

samarbete. De flesta väljer samma alternativ på bägge frågorna.

De tillfrågade har också fått försöka göra en bedömning av hur effektivt stödet till Baltikum och Polen, som nu håller på att avslutas, har varit. På en femgradig skala ger 30 procent av de svarande betyget 3, medan de som ger positiva betyg (4 och 5) är tre gånger så många som de som ger negativa betyg (1 och 2). 21 procent svarar "vet ej".

Bilden av fattiga länder och fattiga människor

I undersökningen ställs tre frågor om vad respondenterna tror om levnadsförhållandena i fattiga länder:

- Ange hur stor del av de fattiga ländernas befolkning du tror kan läsa och skriva?
- Ange hur stor del av de fattiga ländernas befolkning du tror har tillgång till sjukvård?
- Ange hur stor del av de fattiga ländernas befolkning du tror har tillgång till rent vatten?

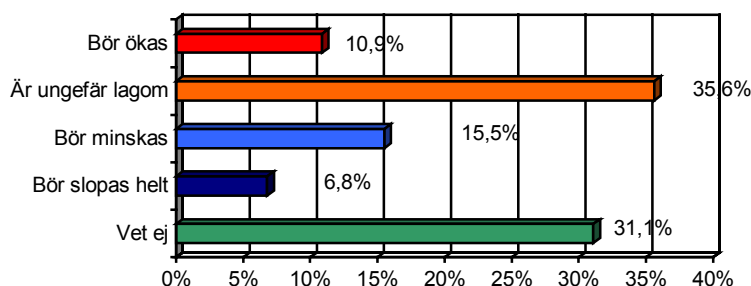
De rätta svaren på frågorna ligger, enligt FN:s statistik, mellan 70 och 80 procent. Men en majoritet av de svarande tror att bilden är avsevärt mycket mörkare. De flesta väljer alternativen "1 av 10" eller "2 av 10". (Se diagram)

På den här frågan märks inga signifikanta skillnader mellan män och kvinnor. Däremot är de äldsta mer realistiska i sin u-landsbild än övriga, även om u-landsbilden också i denna grupp är överdrivet mörk.

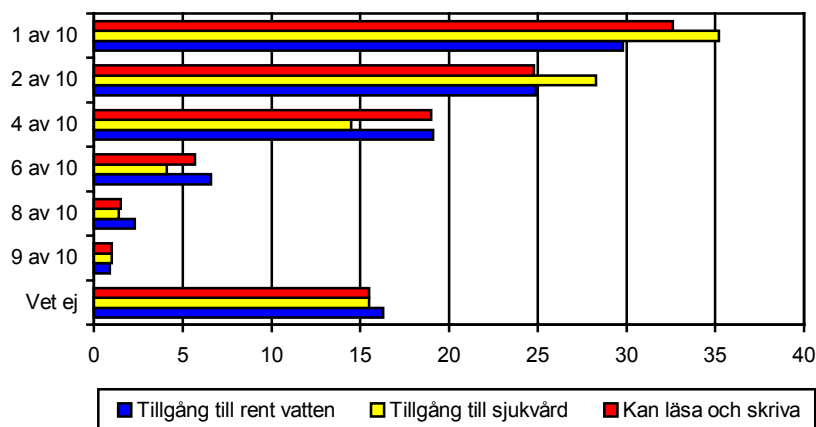
Dessa frågor har tidigare ställts av Sifo, dock utan svarsalternativet "vet ej". Mellan

1998 och 2000 fanns en trend mot en allt mer pessimistisk u-landsbild. Den trenden bröts i mätningen 2001. Resultatet 2002 kan tolkas som att u-landsbilden håller på att bli mindre

Hur ser du på stödet till länderna i forna Sovjetunionen och Jugoslavien?

Svenskarnas u-landsbild

pessimistisk. Andelen som valt de tre högsta svarsalternativen har ökat något, trots att alternativet ”vet ej” tillkommit och fått närmare 16 procent av svaren. Skillnaderna mot tidigare mätning är dock så pass små att de ligger inom felmarginalen.

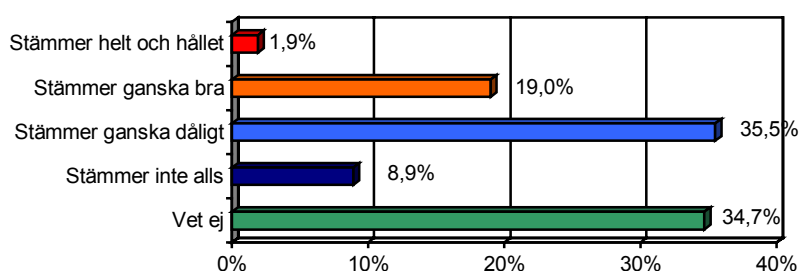
Den mörka u-landsbilden förefaller också skymma de framsteg som faktiskt gjorts när det gäller levnadsstandard de senaste decennierna. Så här skriver FN:s generalsekreterare Kofi Annan i en debattartikel i Veckans Affärer 51/52-02:

”Drömmen om en värld utan fattiga, sjuka och förtvylade människor verkar vid första anblicken vara lika långt ifrån att besannas som någonsin. [...] Den som skrapar lite på ytan finner dock att det har gått framåt med stormsteg i utvecklingsländerna på vissa områden. Medellivslängden har ökat med tio år de senaste 30 åren. Andelen analfabeter i den vuxna befolkningen har halverats. Spädbarnsdödligheten har minskat med 40 procent.”

I undersökningen ställs frågan ”Stämmer det att levnadsvillkoren i de fattiga länderna har förbättrats avsevärt de senaste 30 åren?”

Som framgår av diagrammet är de som tar avstånd från påståendet dubbelt så många som de som instämmer. Knappt var femte svarande delar Kofi Annans uppfattning om att viktiga framsteg har gjorts. Mer än var tredje svarar vet ej.

Levnadsvillkoren i de fattiga länderna har förbättrats avsevärt de senaste 30 åren

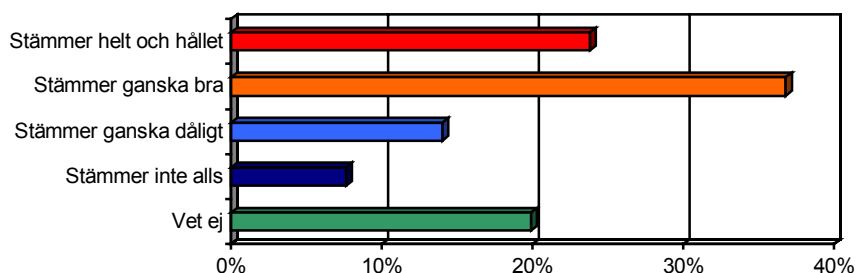

På den här frågan sticker de högutbildade ut genom att ha en klart mer pessimistisk syn än övriga. De yngre är mer osäkra än övriga, men de unga som svarar är mer benägna än övriga att hålla med om att framsteg har gjorts.

En tydlig skiljelinje går mellan dem som är positivt inställda till bistånd och dem som är negativa; de positiva tror mer sällan att levnadsvillkoren har förbättrats.

En majoritet av de svarande, nästan sex av tio, anser att vi i Sverige kan påverkas av problem i u-länderna, medan bara två av tio tar avstånd. Här finns en markant skillnad jämfört med tidigare undersökningar där denna fråga ställts. Det förefaller dels som om många som tidigare skulle ha tagit avstånd, nu väljer att svara vet ej, dels som om det faktiskt har skett en viss svängning i uppfattningen så att fler är benägna att instämma i att vi i Sverige påverkas av problem i fattiga länder. Högutbildade instämmer oftare i detta påstående än vad andra gör.

Problem som krig och miljöförstöring i fattiga länder påverkar indirekt svenska levnadsförhållanden

Intresse och engagemang

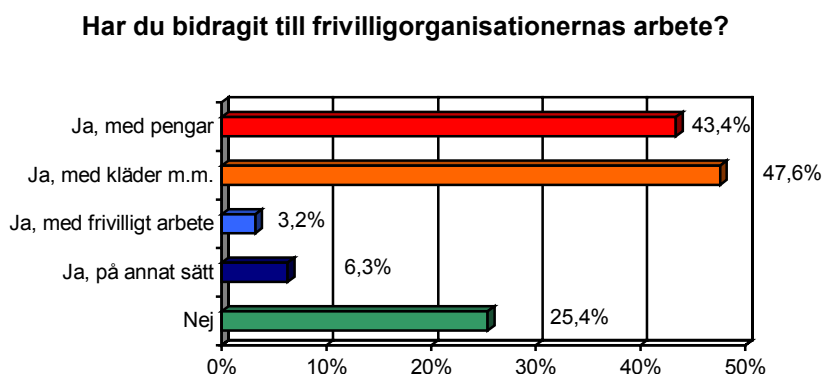
I ett avseende uppvisar de svarande ett starkt engagemang för bistånd och utveckling – tre fjärdedelar uppger att de själva har bidragit till frivilligorganisationernas bistånd under de senaste året. Det vanligaste sättet att bidra är att skänka begagnade kläder och prylar, vilket 48 procent säger sig ha gjort. Nästan lika många, 44 procent, uppger att de

bidragit med pengar. I bägge dessa grupper är kvinnor och högutbildade överrepresenterade, medan ungdomar mer sällan än andra bidrar på dessa sätt.

Svarsalternativet ”Ja, med eget frivilligt arbete” kryssas av 3,2 procent. Det motsvarar nästan 200000 svenskar mellan 18 och 75 år. Flitigast på att arbeta frivilligt är de äldre.

Samma fråga har tidigare ställts av Sifo. Svarsbilden nu är i stort sett den samma som vid mätningen 2001.

Många uppger också att de brukar diskutera frågor om orättvisor mellan fattiga och rika länder med familj, vänner eller bekanta. Bara 8 procent säger att de aldrig diskuterar sådant, 25 procent gör det sällan, medan hälften, 49 procent, svarar ”ibland” och en sjättedel, 17 procent svarar ”ofta”.

Kvinnor och högutbildade är överrepresenterade bland de flitiga diskuterarna. Bland de yngre är det också vanligare än bland andra att man ofta diskuterar globala orättvisor. Samtidigt är det fler yngre än äldre som sällan eller aldrig diskuterar dessa frågor. Svarmönstret tyder på att det finns en större grupp kraftigt engagerade

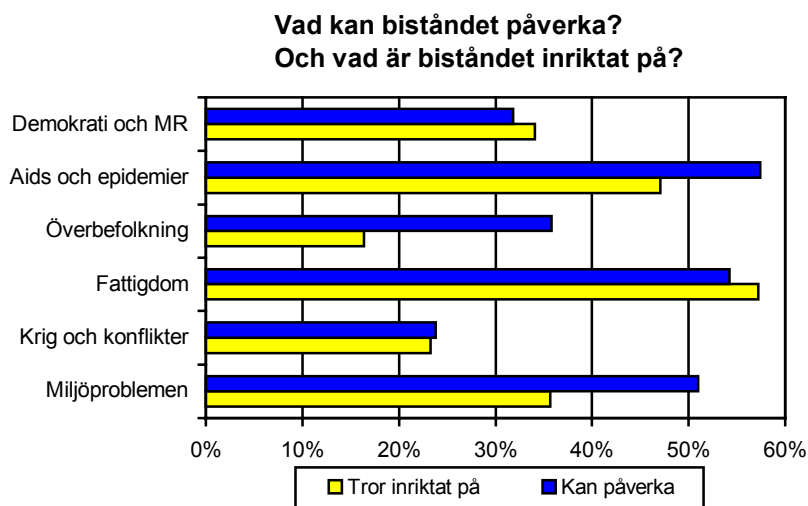
bland de yngre, men att det också finns fler än i övriga grupper som har ett en litet eller obefintligt engagemang.

Tilltro till biståndets möjligheter att bidra till utveckling

Tror du att bistånd kan göra något åt det som är problem för hela världen? Ja, svarar nästan tre fjärdedelar (74%) på den frågan. Men vilka problem är det då som kan åtgärdas?

De övre staplarna i diagrammet visar att svenskarna främst tror att bistånd är verksamt mot aids och epidemier, fattigdom och miljöproblem. Däremot ses demokrati och mänskliga rättigheter liksom krig och konflikter som svårare att påverka. (Notera att procentberäkningarna baseras på samtliga respondenter).

De nedre staplarna visar vad de tillfrågade tror att biståndet är inriktat på. Här finns ett intressant gap när det gäller miljöproblemen. 51% tror att miljöproblem kan åtgärdas med bistånd, men bara 36 procent tror att biståndet försöker göra detta. Samma sak gäller för överbefolkning.

Förtroende för dagens svenska bistånd

Några frågor i undersökningen syftar till att pejla förtroendet för det svenska biståndet. Av diagrammet framgår att en klar majoritet tror att det svenska biståndet gör nytta. Nivåerna beror dock till viss del på hur frågan formuleras och resultaten blir intressanta först när man kan se om svaren förändras i nya undersökningar.

Den här frågan har ställts tidigare, dock utan att svarsalternativet ”vet ej” fanns med. Andelen som tar avstånd från påståendet är lika stor som tidigare medan det verkar som om det finns ett flöde från instämmande svar till ”vet ej”. Skillnaderna är dock små.

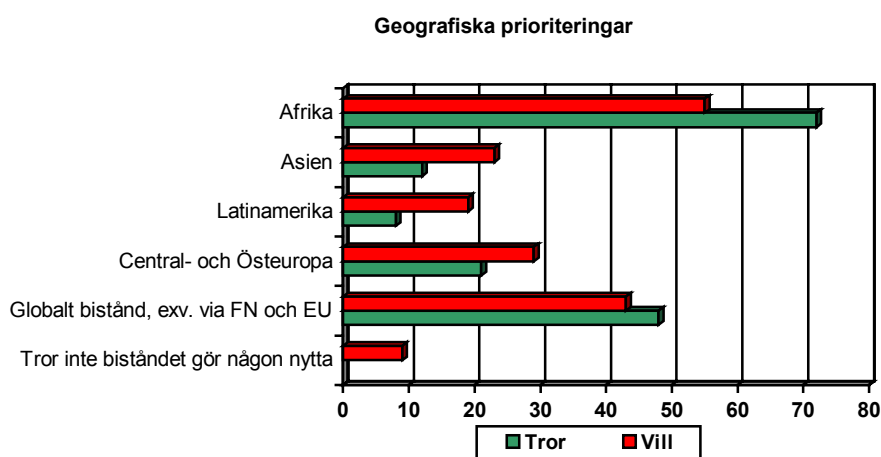
Vart ska biståndet gå?

Hur ska det svenska biståndet fördelas? Och vart tror de svarande de svarande att biståndet går?

I diagrammet syns dels vart de svarande **tror** att biståndet går, dels vart de **vill** att det ska gå. De svarande kunde ange fler alternativ.

Över hälften vill prioritera Afrika som mottagare av svenskt bistånd. Även de globala insatserna genom FN och EU ges hög prioritet. Särskilt de yngre vill också prioritera Asien och Latinamerika, medan Central- och Östeuropa prioriteras ungefär likadant av alla åldersgrupper. Kvinnor prioriterar samtliga områden utom Central- och Östeuropa högre än män.

Var elfte svarande, 9 procent, väljer alternativet ”Tror inte att biståndet gör någon nytta och väljer därför inget område”.

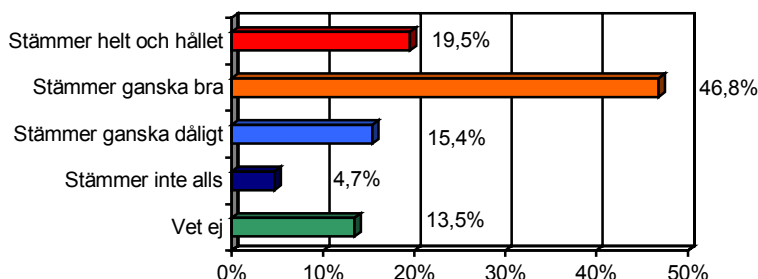

råden tror de svarande att pengarna går? Och vad vill de att biståndet ska vara inriktat på?

De sociala sektorerna, hälsa och utbildning, ligger i topp, följda av katastrofinsatser både när det gäller ”vill” och ”tror”.

På fjärde plats i prioriteringsordningen kommer den demokratiska utvecklingen. Detta är ett område där hälften av de svarande vill se insatser, men mindre än 30 procent tror att området är prioriterat. Och bara 40 procent av dem som prioriterar området tror att det är ett viktigt

Svenskt bistånd bidrar till en bättre värld

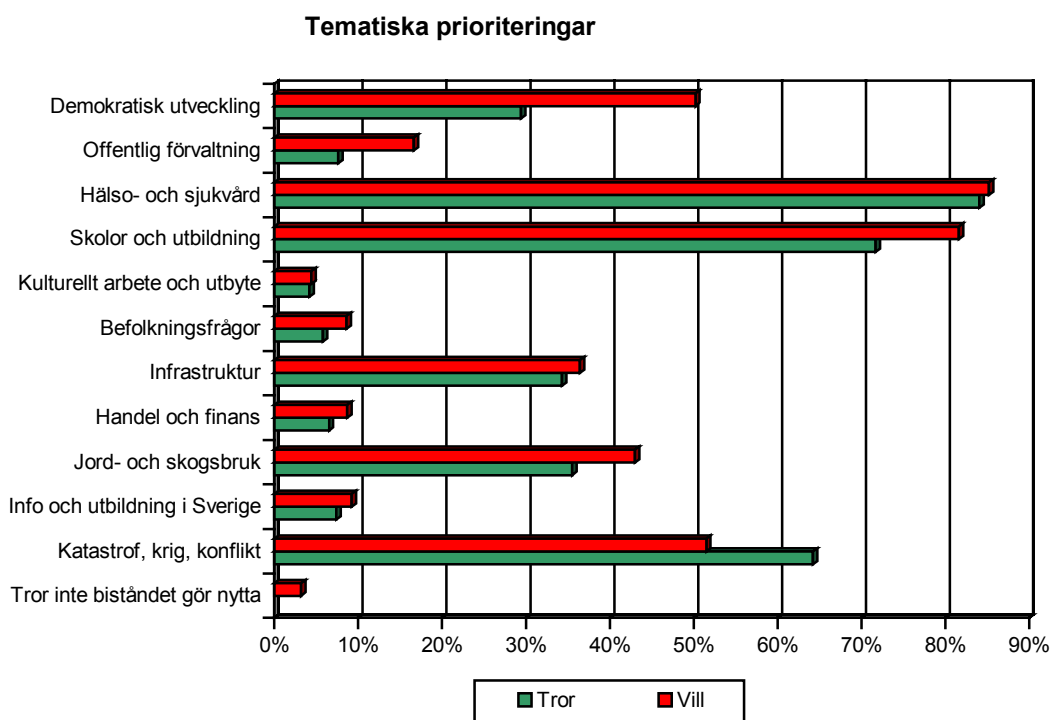
Den sammantagna bilden av vart de svarande tror att det mesta av det svenska biståndet går är ganska rättvisande. Att en stor del av biståndet går till Afrika och via multilaterala organ som FN och EU är väl känt. Uppenbarligen har också biståndet kommit att förknippas mer med Östeuropa än med Asien och Latinamerika.

Samma typ av dubbel fråga har också ställts när det gäller den tematiska inriktningen på biståndet: Till vilka biståndsområden

område för det svenska biståndet. Samma sak, fast i lägre grad, gäller för området offentlig förvaltning.

Det rakt motsatta förhållandet gäller för katastrofinsatserna. Nästan två tredjedelar tror att detta är ett prioriterat område, men bara drygt hälften uttrycker själva att området är viktigt. Och hela 81 procent av dem som kryssat i "vill-rutan" har också markerat "tror-rutan".

Det är också intressant att notera att endast 3 procent väljer alternativet "tror inte att biståndet gör någon nytta" när de ställs inför konkreta beskrivningar av olika biståndsområden.

Kvinnor och män tror att biståndet går till ungefär samma områden. Däremot väljer kvinnor att sätta klart fler kryss i "vill-rutorna" än männen.

Det märks få tydliga skillnader mellan olika åldersgrupper när det gäller vad man tror att biståndet är inriktat på, dock kryssar yngre infrastruktur samt jord- och skogsbruk mer sällan än övriga. De yngre prioriterar också två områden högre än andra, nämligen offentlig förvaltning och handel och finansiell verksamhet. Det senare får kryss av 14 procent av dem under 35 år, men bara av 7 procent av de övriga.

Utbildning spelar stor roll. De högutbildade prioriterar samtliga områden högre än de övriga. De sätter också fler kryss i "tror-rutorna" än övriga. Särskilt tydligt är detta när det gäller infrastruktur och demokratisk utveckling.

Inställning till de internationella målen för fattigdomsbekämpning

I en annan undersökning, som genomfördes av Sifo har svenskarnas inställning till de internationella målen för fattigdomsbekämpning, de så kallade milleniemalet, undersökts.

De allra flesta, 90 procent, tycker att det är viktigt eller mycket viktigt att Sverige gör ansträngningar för att målen ska nås. I en tidigare mätning 2001 var motsvarande siffra 93 procent. Kvinnor väljer oftare än män alternativet "mycket viktigt".

Optimismen om att målen ska uppnås är dock ganska begränsad och har minskat något sedan 2001. Bara 10 procent (14 procent 2001) tror att målen kommer att uppnås. Mest optimistiska är de yngre. I gruppen 15-29 år är det 15 procent som tror att målen kommer att uppnås till år 2015. Män är mer pessimistiska än kvinnor och de som sympatiserar med borgerliga partier är mer pessimistiska än de som stöder socialdemokraterna eller vänsterpartiet.

Att halvera fattigdomen i världen till år 2015 är vår tids största utmaning. Det kräver samarbete och uthållighet. Samarbetsländerna ansvarar för sin utveckling. Sida förmedlar resurser och utvecklar kunskap och kompetens. Det gör världen rikare.

STYRELSEN FÖR INTERNATIONELLT
UTVECKLINGSSAMARBETE

105 25 Stockholm
Besöksadress: Sveavägen 20
Telefon: 08-698 50 00
Telefax: 08-698 56 15
www.sida.se, info@sida.se